

"ГАЛЕРЕЯ ПОРТРЕТІВ" У РОМАНІ ОЛДОСА ГАКСЛІ "ЖОВТИЙ КРОМ"

У статті проаналізовано взаємодію стилістичних засобів при створенні портретних характеристик у романі О. Гакслі "Жовтий Кром", визначено роль цієї взаємодії для створення неповторних образів, які утворюють своєрідну "галерею", та для надання індивідуальності стилю автора.

Давно відомо, що портретні характеристики займають важливе місце у художньому творі. Опис зовнішності як частина створення художнього образу давно викликає інтерес у вітчизняних та зарубіжних літературознавців, лінгвістів та психологів. Літературознавці виділили різні типи портрета та визначили його місце у літературному творі; мовознавці досліджували окремі засоби та стилі, що використовувалися при створенні художнього портрету; психологи вивчали його вплив на уяву читача. Питання взаємодії стилістичних засобів при створенні портретних характеристик залишається поза увагою і є таким, що вимагає детального вивчення. Цікавим для розгляду цього питання є роман Олдоса Гакслі "Жовтий Кром".

У "Жовтому Кромі" є всі ознаки роману, який отримав назву "інтелектуального". Однак точнішим видається інше визначення – "роман ідей", що відповідає визначенню автора твору, який писав: "Novel of ideas. The character of each personage must be implied as far as possible, in the ideas of which he is the mouthpiece. In so far as theories are rationalizations of sentiments, instincts, dispositions of soul, this is feasible. The chief defect of the novel of ideas is that you must write about people who have ideas to express – which excludes all but about 0,1 per cent of the human race" [1]. Саме таке бачення світу та спосіб викладення уявлень про нього відрізняє романи Олдоса Гакслі від творів інших письменників його часу.

Незважаючи на те, що "Жовтий Кром" є найбільш оптимістичним твором Гакслі, критики часто недооцінюють його, вважаючи проміжним, підготовчим етапом до написання більш відомих романів "Контрапункт", "Сміливий новий світ" та ін. Слід зазначити, що цей твір не є вирішальним для повного розуміння філософії та мистецтва Гакслі, він лише висвітлює особливий стиль і манеру письменника, що простежується насамперед у створенні портретних характеристик героїв роману – різнопланових людей, які зібрані в одному будинку. Безцільну меланхолію юності, уїдливу іронію у кожній рисі майстерно збалансовано і переплетено, і це надає роману своєрідного звучання і неповторних інтонацій.

Сутність творчих досягнень Гакслі-сатирика не лише у створенні дотепних шаржів на оточуючих людей, що закарбовуються у пам'яті читача, а й у художньому зіткненні різних, часто протилежних позицій і концепцій, парадоксальних способів та систем мислення. "Жовтий Кром" є уособленням справжнього сатиричного таланту, адже, не розпорошуючись лише на карикатуризацію, Гакслі створює типажі, які є актуальними і в наш час. Іронія є найсильнішою зброєю, за допомогою якої письменник розвінчує ідеї та думки, які видавалися йому неправильними і дріб'язковими. Майже всі герої представлені в іронічному світлі, починаючи з Деніса Стоуна, романтично налаштованого, жажливо банального та інтроспективного молодого письменника, до Гомбо, який обожнює мистецтво і потопає у пишномовних абстракціях, нічого не розуміючи про реальний світ. Кожен герой роману є вираженням певної персоналіфікованої ідеї, і ця ідея не залишається ілюстрацією. Парадоксалист Гакслі не обмежується простим висміюванням персонажів, він вкладає у їхні уста думки про важливі речі.

Іронізуючи, дотримуючись холодного аналітичного стилю та суто літературної мови, Гакслі вживає короткі, різкі, часто обірвані, навмисне спрощені чи еліптичні речення, які підсилюють ефект висвітлення комедії існування. Автор навмисне наголошує на окремих, на перший погляд неважливих рисах, завдяки чому весь образ стає ще більш абсурдним – "caricature in words" [2]. З цього приводу І.В. Арнольд писала: "It is not a realistic picture of a rotten society that Huxley draws. This naturalism is blended with a rationalist analysis very much dependent on subjective, learned and sometimes remote associations" [3].

Як уже зазначалося, майже всі персонажі у романі "Жовтий Кром" змальовані іронічно. Для досягнення цього ефекту Гакслі використовує найрізноманітніші стилістичні засоби, взаємодія яких створює образи, які утворюють своєрідну "галерею портретів". Взаємодія стилістичних засобів обумовлює реальність і унікальність кожного образу.

Наприклад, описуючи містера Барбекю-Сміта автор використовує епітети, протиставлення та інші стилістичні прийоми, взаємодія яких має ефект іронії:

He was a short and copulent man, with a very large head and no neck ... He sported a leonine head with a grayish-black mane of oddly unappetizing hair brushed back from a broad but low forehead. And somehow he always seemed slightly, ever so slightly, soiled.

Аналіз стилістичних засобів у портретних характеристиках героїв "Жовтого Крому" дозволяє стверджувати, що найчастіше зустрічаються:

а) порівняння:

with a face like a Roman Bust; eyes were pale like water in a glass; the hand was as limp as a glove; he looked like the Bohemian hag of Frith's Derby Day; hair like a bell of gold; hair clipped like a page's; it was like the pale grave bowler; her eyes were like very bright round marbles,

б) епітет та його гібриди – метафоричний, метонімічний, порівняльний тощо:

enquiring eyebrows; curious face; puzzled wrinkles; welcoming smile; lazy grace; sharply piercing eyes; thoughtful frown; grave blue eyes; his eyes were of a very brilliant, pale, improbable blue; splendidly respectable; completely Byronic – more than Byronic; curiously improbable shade of orange

в) метафори:

smile lighted up his face; the monumental coiffure nodded exorbitantly at her slightest movement; her orange coiffure nodded portentously,

г) алюзії, наприклад, *the Real Thing* та *Orange Transformation*, з якої зрозуміло, що це словосполучення взято з реклами і йдеться про фарбу для волосся і перуку місіс Вімбуш.

При створенні портретних характеристик будь-який автор намагається висловити своє ставлення до героїв узагалі чи у певній життєвій ситуації. Без стилістичних засобів такі описи були б сухими та невразними. Кожен письменник має власну манеру створення портрета. О. Гакслі властивий точний підбір слів, який не залишає сумнівів щодо його ставлення до того чи іншого героя. Окрім того, для створення певної атмосфери письменник обирає якусь певну рису і, вживаючи різноманітні стилістичні засоби, робить цю рису невід'ємною від героя, обігруючи та підсилюючи її, висвітлюючи її різні сторони і відтінки. Так, наприклад, описуючи Присцилу Вімбуш, письменник обирає її високий зріст та чоловікоподібність як ключові риси її образу, які підкреслюються і чудернацькою перукою, і величезним капелюхом з плюмажем, і широким обличчям з великим носом, при чому іронічні епітети, метафори та порівняння роблять портрет символом несмаку і пихи:

Her voice, her laughter, were deep and masculine. Everything about her was manly. She had a large, square, middle-aged face, with a massive projecting nose and little greenish eyes, the whole surmounted by a lofty and elaborate coiffure of a curiously improbable shade of orange.

... Priscilla Wimbury, who towered over her – a massive figure dressed in purple and topped with a queenly toque on which the nodding black plumes recalled the splendours of a first-class Parisian funeral.

У портреті Мері домінують риси чогось дитячого, іграшкового та навіть ангельського. В її описі зустрічаються метафоричний та метонімічний епітети, порівняння та повтор:

... her face shone pink and childish... Her short hair clipped like a page's, hung in a bell of elastic gold about her cheeks. She had large blue china eyes, whose expression was one of ingenuous and often puzzled earnestness.

Mary looked up at him; her hair swung back, a soundless bell of gold. Her eyes were serene...

... she looked like some large, comfortable, unjoined toy, a sort of Teddy bear with an angel's head, pink cheeks, and hair like a bell of gold. An angel's face, the feather of an angel's wing... Somehow the whole atmosphere of the sunrise was rather angelic.

Не зважаючи на очевидну іронію у описі Енн, можна з упевненістю сказати, що вона подобається авторові, і він навіть схвалює її вибір на користь Гомбо. Її образ уособлює конфлікт між інтелектом і плоттю, духовним і тілесним у людській натурі. Саме тому в описах зустрічається багато протиставлень, метафор, порівнянь тощо:

Her long slender body reposed in an attitude of listless and indolent grace. Within its setting of light brown hair her face had a pretty regularity that was almost doll-like. And indeed there were moments when she seemed nothing more than a doll, when the oval face, with its long-lashed, pale blue eyes expressed nothing; when it was no more than a lazy mask of wax... But across this dollish mask, like a gay melody dancing over an unchanging fundamental bass, passed Anne's other inheritance – quick laughter, light ironic amusement, and the changing expressions of many moods.

Ще однією рисою, притаманною Гакслі-портретисту, є те, що він помічає схожість багатьох людей з тваринами, відомими персоналіями або типажми з повсякденного життя. Надаючи таких рис своїм героям, письменник створює не просто яскраві портрети, він "населяє" роман живими людьми.

Наприклад, в усіх описах містера Скоугена автор наголошує, що він схожий на ящірку. Звичайно, крім зовнішності, це характеризує і його внутрішній світ, і ставлення до нього автора, і, відповідно, формує думку читача.

In appearance Mr. Scogan was like one of those extinct bird-lizards of the tertiary. His nose was beaked, his dark eyes had the shining quickness of a robin's. but there was nothing soft or gracious or feathery about him. The sin of his wrinkled brown face had a dry and scaly look; his hands were the hands of a crocodile. His movements were marked by the lizard's disconcertingly abrupt clockwork speed; his speech was thin, fluty and dry.

... he lifted up a sharp, claw-nailed forefinger...

Описуючи лорда Молейна, автор застосовує порівняння, анафору та протиставлення, що створює навіть не іронічний, а сатиричний ефект. Крім того, лорд Молей "відкриває галерею портретів": англійського мілорда з французької гумористичної газети, людини-ящірки, герцога, людини у Залізній Масці, корсара, схожого на Байрона та англійського державного діяча середини XIX століття.

There was old Lord Moleyn, like a caricature of an English milord in a French comic paper: a long man with a long nose and long, drooping moustaches and long teeth of old ivory, and lower down, absurdly, a short covert coat, and below that long, long legs cased in pearl-grey trousers.

His head was narrow, his face thin and long, his nose aquiline. In old age, though it was difficult to imagine Ivor old – he might grow to have an Iron Ducal grimness.

He was the man in the Iron Mask. A grey metallic face with iron cheek-bones and narrow iron brow, iron folds, hard and unchanging, ran perpendicularly down his cheeks; his nose was the iron beak of some thin, delicate bird of rapine. He had brown eyes set in sockets rimmed with iron; round them the skin was dark, as though it had been charred. Dense wiry hair covered his skull; it had been black, it was turning grey. His ears were small and fine. His jaws, his chin, his upper lip were dark, iron dark, where he had shaved. His voice, when he spoke and especially when he raised it in preaching, was harsh, like the grating of iron hinges when a seldom-used door is opened.

Gombauld was altogether and essentially human. In the old-fashioned natural histories of the thirties he might have figured in a steel engraving as a tupe of Homo Sapiens – an honour which at that time commonly feel to Lord Byron. Indeed, with more hair and less collar, G. would have been completely Byronic – more than Byronic, even for G. was of Protestant descent, a black-haired young corsair of thirty, with flashing teeth and luminous large dark eyes.

... a tall, solid man, still unbent, with grey side-whiskers and a steep, dignified profile. Grave, weighty in his manner, splendidly respectable, Rowley had the air of a great English statesman of the mid 19th century.

Висновки з цього дослідження зумовлюють перспективу подальшого вивчення взаємодії стилістичних засобів при створенні портретних характеристик у творах інших англомовних письменників ХХ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анджапаридзе Г. Предисловие к роману О. Хаксли "Жёлтый Кром". – М.: Прогресс, 1976. – С. 3-32.
2. Английская литература ХХ в. Сборник статей. – М.: Прогресс, 1982. – С. 160-172.
3. Арнольд И. В., Дьяконова Н. Я. Аналитическое чтение (английская проза XVIII – ХХ веков) – Л.: Просвещение, 1967 - 308 с.

Матеріал надійшов до редакції 15.04.2006 р.

Омецинская О. В. "Галерея портретов" в романе Олдоса Хаксли "Жёлтый Кром".

В статье анализируется взаимодействие стилистических средств при создании портретных характеристик в романе Олдоса Хаксли "Жёлтый Кром", определяется роль этого взаимодействия для создания неповторимых образов, которые образуют своеобразную "галерею", и для придания индивидуальности стилю автора.

Ometsynska O.V. "The Gallery of Portraits" in "Crome Yellow" by Aldous Huxley.

The article deals with the analysis of cooperation of stylistic means in the process of creating portrait characteristics in "Crome Yellow" by A. Huxley. Defined also is the importance of this cooperation for the creation of unique images which form an extraordinary "gallery of portraits" and for adding creative originality to the author's style.